

Nagy Beáta

A kőbálvánnyá lett asszony vallomása

Rátai Magyar Katalin: Lót felesége

Örömünk, bánatunk, életünk megannyi viszonytársága – női szemmel látva, női szívvel továbbadva. Rátai Magyar Katalin Lót felesége című kötetében nem kisebb feladatra vállalkozott, mint, hogy megjelenítse azt a meztelen őszinteséget, fáradhatatlan tenni akarást, sosem apadó szeretet-forrást, melyre a Nő végül akarva akaratlan, de rátalál. A verseskötet talán írói számvetés, önértelmezés, esetleg emlékezés. Emlékek ragyogó csillagképe rajzolódik ki előttünk. A felejtés árnya időnként megmegerinti ugyan a múltat, de el nem halványíthatja. Tündöklése eleven lüktetés: vágyak, álmok, s az asszonysors rejtett lehetőségei.

Versekre szőtt vallomás. A költőé? A Nőé? Az Asszonyé? Mindannyiunké. Akik könnyekkel küszködve rohanunk a Férfi nyomdokán, hisz tudjuk: ő Lót, a férj, a kiválasztott, az istenfélő csupaszív, de nem látja asszonyán azt a tébolyult zavart, melyet az Otthon elhagyása kelt. Rohanni kell a hegytetőre. Keresztülsívit az elmén az isteni parancs: menjetek, hátra soha ne nézzetek! Hátra soha, hátra soha – ismétli a tudat, no de a szív: lírai sóhajokba rengezi mindazt, amit az elme már rég félretett. A kötetnyi vers egyetlen érzésben lüktet, elsodorva a fenyegető kőbálvány-lét örök mozdulatlanságát. Az emlékek feltartóztathatatlanul áradnak az olvasó felé. Néha mosolyognak, máskor bús táncot járnak, furcsán nevetnek, sugdolóznak. Nyomukban körvonalazódik a női lét mélysége és magassága, valamennyi rezdülése. A kor Asszonya a lelkén szűri át a világot. Visszanézzen Szodomára? Nem gondolkodik, csupán peregnek az emlékképek...

Emlékei közt tisztán és fényesen ragyog a gyermekkor világa. Az olvasó ösztönösen is halkán közelít, nehogy megzavarja az önfeledt gyermeki játék csodáját. Aztán láthatja, amint a kicsiny lányka elindul az úton – előítéletek nélkül, édes kalandra éhesen. Mert játszani csak komolyan szabad – a jó mese komoly játék. Elrepít az emberi küzdelmek titokzatos csarnokába. Repít, akár a hinta, a magas-

ba, az égig, ahol biztonságot, valami megfoghatatlan szépséget talál: Angyal képében. Az Angyal a hintán ül, ismeri a csillagok kusza birodalmát, s a világ varázslatos titkait. A kíváncsi gyermek a helyére kívánczik, bár tudja, a hinta egyszer majd leszakad. Mégis erősebb a hit, a remény: a végső zuhanás előtt „Egy csillagon felakad.” (Hinta) Talán épp azon a csillagon, mely mutatja az utat egy távoli jövőbe, amikor az életút sorsdöntő pillanatában majd a felnőtt asszonylélek Szodoma tüzét is vállalja egyetlen pillanattért. Mert ez a pillanat kitölti szívét, elhozza a mindenséget. Gyermekként persze mindezt még nem tudhatja, csak a versek olvasóit keríti hatalmába az érzés: az apró csillag az éjszaka sötét függönyén támadt kicsiny rés, s ezen a lyukacsán keresztül valami titkos, boldog világ fénye világít. Ezt keresi mind, aki él, s az is, aki különös álmokat kergetve elindul a végtelenbe:

Apa a szemembe nézett
És megfogta a két kezem.
Azt mondta, Te csak egy lány vagy,
Ezért hát nem jöhetsz velem.
Kalapot nyomott a fejébe,
Nyakára fehér sálát kötött,
S eltűnt az óceán ködében
A világítótorony mögött

/Apa/

A gyermekkor emléke tiszta, csak a felnőttek vágyai zavarosak. Mintha nem akarnák belátni: az utak nemcsak elvezetnek a végtelenbe, hanem el is veszhetnek ott...

Az eszmélődés fontos állomása, mikor az első nagy Hazugság egyszer csak elénk toppan, s csak állunk előtte némán, szótlanul: „Egyszer a gazdám azt hazudta, / Nem létezik Hüvelyk Matyi, / És a tükör se tud beszélni, / Csak kitalálta valaki” (Hazugság). Ettől a pillanattól kezdve a Valóság kíméletlenül közelít; mint mágus a fekete éjszakában. Láthatatlanul jön, átlopja magát a téren, s belopódzik a házba, a szobába, az életünkbe. Eltörik a gyermekkor féltve őrzött varázsgömbje, „s a várakozás csendje megszakad „ (Éjféli imádság). Tanácstalanságot szül az érzés. Az életnek két arca lesz: ikerarca. A jól kitaposott ösvény tán harmóniát hozna, de csatát veszít a tudat, hisz a száj és a láb nem engedelmeskedik, nem indul el a kijelölt úton. A „sivatagra nyílik”, hisz a titkos, ismeretlen vonz,

elvárszol, a „halálos, forró semmi” magához szólít, hogy aztán próbára tegye az öntudatra ébredt női lelket. „Valami üz-ver, hogy bejárjam” – vallja a költő, s zakatolja a szív (Edericsi dalok). Az ifjúság láza hajtja, szenvedély égeti, keresi-kutatja álmát, de sehol sem leli. Majd kincset talál, féltve őrzi, dédelgeti, de elgurul...

„Amott kerekedik
egy fekete felhü...” (népi regös ének)
Abban a felhőben csodaszarvast láttam,
Szép szerelem-szarvast magas égi tájban,
Gyertyáim körötte sorra kigyulladtak,
Képzeletem földjén csillagok fakadtak.

...

Gyönyörű gyertyáim mégis csonkig égtek,
Tekergő füst útján száll föl ez az ének.

/Csodaszarvas-fiú/

A fájdalom is emlék. Edzi a lelket a tehetetlenség, a csalódás és epedés, a tűrés, féltés és várakozás. A szívós és gyötrő erőfeszítések, a tört szárnyú visszahullások. Könnyek mossák a kibékíthetetlen utak kereszteződését. De a Nő nem adja fel, csalódottsága nem hoz belenyugvást. A líra hangján szól felénk a kitörő düh, az alvó ösztönök felszínre jutása; másfelől meg a búbajos, csábító ravaszság, s a kicsinyes kiszámíthatatlanság – „női fegyverek” gyanánt segítik az utat, hogy végül elének táruljanak a világ rejtett titkai. De addig veszélyes tájakon visz az út előre. Gyakran zűrzavar uralja a szívet, s kínos az egyenetlenség. A vad nyarak könyörtelen táncot járnak, hiába rohanunk utána. Majd eljön az ősz, a tél, s „csend ül a száraz ágon”. A zabolázatlan lélek megadja magát, társául szegődik a magány. Valahogy úgy érzi, „nehezen nyílik már az ég”; s esténként, ha körbenéz, riadtan nyugtázza: „Otthon-talan, vak őzikék / Vigyázzák némaságom” (Így lettem jó).

Amikor mégis megnyílt az ég, az emlékek közt felragyog a nap. Éppen akkor, amikor nemhogy tavasz és virág, de oly sokáig még esély sem volt rá. Kékje ugyan már nem az a kék, de ezernyi csengettyűn zengte dalát: szabadság jó, boldogság. Rendezni kell hát a rendezetlent, magunkhoz ragadni a láthatatlan fésűt, mely kibontja a kócos tincseket. S mire a bizonytalanság biztonságra vált, oly egyszerű most, ami eddig megoldhatatlannak tűnt. Hisz ráébredt: „Fésületlenségem boltívei alatt / Esmém-

lésem óta a fésűt keresem” (Fésű). Így lesz a Nő a Nap szerelmese: arcát fényes sugarak cirógatják, virágtestet csókok melengetik. Élete most már: asszonylét. Az ifjúság aranyos pompája a meglelt boldogság öröme lett, csírázik a születendő mag, a kiteljesedő remény földi bizonyossága. Az anyaság – e hatalmas tenger – megtanítja a feltétel nélküli szeretetet: „aranyálmú békét / A lepkeszárnyú percek örök létezését, / Az igazi hatalom kéklő tündöklését”; s talán mindennél fontosabb lett a vallomás: „megértettem Isten erejét” (Amikor megláttam a tengert).

Az emlékek sűrűsödnek: a felgyorsult világban van dolog bőven. A ház, a gyermek, a családi gond; s az emberi érvényesülés égető, nyugtalan vágya hajt. Néha tűzben; máskor gyászban. Néha sírva, tűrve; máskor munkára, harcra készen. De mindig büszkén; megbékélve sorsunkkal, önmagunkkal, éveinkkel.

Nincs már szaggató lélek,
Se világot tépő eszme.
A mindenséget hagytam
Arcomon járni lassan,
Hogy szemem megkeresse.

/Béke/

A mindenség nyomot hagy az arcon. A szem azonban Szodoma tornyát kutatja. Az eget, a virágot, mezőt. Szeretetet. Szépet, jót, s az emberit. Az otthon melegét. Lót felesége könnyein át dacosan nevet, mert hisz abban a kis fény sugarban, mely beleveszett Szodoma tűzébe... Miért e hit? A válasz Rátai Magyar Katalin verseiben rejlik, s általuk az olvasó szívéig hatol. Annak is a legmélyebb szegletében bújjik meg, hisz az Asszony lelkéből olyan erővel tör fel az Otthon elvesztésének fájdalma, mint a kiüzetés isteni parancsa egykor egy másik Asszony szívéből. S ez az, ami csodálatba ejt. Ez a megfoghatatlan, megmagyarázhatatlan elemi érzés, mely összeköt minden Nőt, mely sziklákat görget, és kapukat dönt – melynek az élet ad lehetőséget, a halál pedig bizonyosságot. Rátai Magyar Katalin költészete hitelt ad az asszonyi szerep örökérvényűségének: Szodoma porig égett, de a júdeai sivatagban élő beduin népek mindmáig tiszteletben tartanak egy különös sóképződményt, amely állítólag Lót felesége volt.

(Orpheusz Kiadó, 2004)